

Netopirji Planinske jame

Primož Presetnik

Planinska jama je bila že drugič cilj ekskurzije ob raznih jubilejih SDPVN, saj je precej prostorna, prenese večje število obiskovalcev in še dokaj dobro dostopna je. Tudi po pestrosti vrst prezimujočih netopirjev je v samem vrhu naših jam in je prav zato vključena v državni zimski in poletni monitoring netopirjev, čeprav je število živali posameznih tarčnih vrst precej nizko. Pred tokratno ekskurzijo ob 20. obletnici ustanovitve Sekcije za proučevanje in varstvo netopirjev pri Društvu študentov biologije (DŠB), sem podrobneje pogledal, katere netopirje smo do sedaj našli v jami. Bil sem namreč zadolžen, da kaj tehtnega povem ob začetku ogleda jame. Verjetno se bodo tudi v prihodnje društvene "jubilejne" ekskurzije dogajale v Planinski jami, zato je najbolje, da v tem prispevku strnem dosedanja spoznanja.

Prva, trenutno meni, poznana omemba netopirjev iz Planinske jame je navedba velikega podkovnjaka ob pregledu 19. januarja 1956 (Đulić 1959). Drugo opažanje je 25 let kasneje naredil Anton Brancelj, ki je leta 1981 v jami videl širokouhega netopirja (Kryštufek 1984). Resno raziskovanje se je začelo s prvo zabeleženo zimsko ekskurzijo nekaj netopircev na dan 23. 1. 1999. Od takrat naprej je bilo raziskovanje bolj ali manj stalno, tako poleti kot pozimi, čeprav so bili med posameznimi pregledi tudi presledki od enega do celo štirih let. Najprej so bili to pregledi v okviru *Srednjeevropskega programa varstva dolgokrilega netopirja*, še v okviru sekcije pri DŠB. Nadalje je bila jama kolikor toliko redno pregledovana v okviru *Strokovnih osnov za vzpostavljanje omrežja Natura 2000* (Kryštufek in sod. 2003) in kasneje v okviru vzpostavitve *Monitoringa populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev* (Presetnik in sod. 2007) ter posledičnega spremljanja stanja (Presetnik in sod. 2009–2017). Vmes so nekatere preglede opravili še posamezni raziskovalci. Rezultati, pridobljeni do srede leta 2005, so bili tudi objavljeni v Atlasu netopirjev Slovenije (Presetnik in sod. 2009).

SLIKA 15. a) Obisk Planinske jame ob praznovanju jubileja 27. januarja 2018, b) pregledovanje špranj v vhodnem delu Planinske jame (foto: Slavko Polak).

Skupaj je bilo v jami tako zabeleženih 14 vrst netopirjev (Tabela 1).

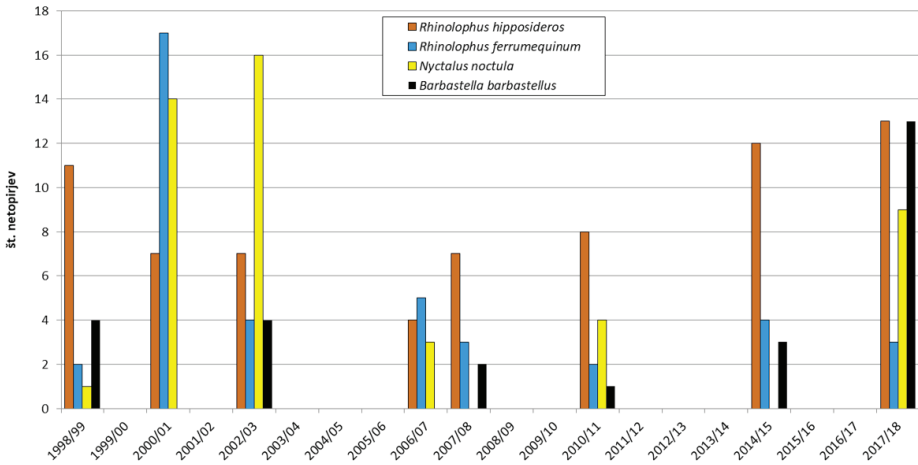
TABELA 1. Vrste netopirjev, zabeležene v Planinski jami.

VRSTA	PREZIMOVALIŠČE	KOTIŠČE	OPOMBE
MALI PODKOVNJAK (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	da (4 – 13)	-	-
VELIKI PODKOVNJAK (<i>R. ferrumequinum</i>)	da (2 – 17)	-	-
NAVADNI NETOPIR (<i>Myotis myotis</i>)	da (0 – 2)	-	verjetno kotišče v preteklosti, sedaj kotijo v zvoniku cerkve v Planini
RESASTI NETOPIR (<i>M. nattereri</i>)	?	?	samo najdba kosti
VEJICATI NETOPIR (<i>M. emarginatus</i>)	?	?	samo najdba kosti
DOLGONOGI NETOPIR (<i>M. capaccinii</i>)	da (0 – 2)	? (0 – 150)	-
OBVODNI NETOPIR (<i>M. daubentonii</i>)	?	?	vmrežili na vhodu
NAVADNI MRAČNIK (<i>Nyctalus noctula</i>)	da (0 – 16)	-	-
MALI NETOPIR (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	da (0 – 210)	?	morda v jami oz. v vhodnih razpokah tudi kotijo
POZNI NETOPIR (<i>Eptesicus serotinus</i>)	da (0 – 5)	-	-
DVOBARVNI NETOPIR (<i>Vespertilio murinus</i>)	da (0 – 4)	-	-
UHATI NETOPIR (<i>Plecotus</i> sp.)	da (0 – 1)	-	-
ŠIROKOUHI NETOPIR (<i>Barbastella barbastellus</i>)	da (0 – 13)	-	-
DOLGOKRILI NETOPIR (<i>Miniopterus schreibersii</i>)	?	? (0 – 50)	-

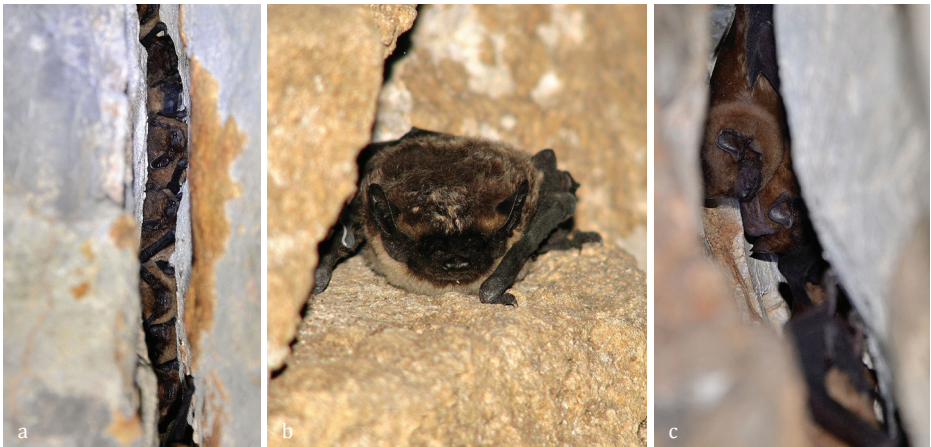
Poleti situacija ni najbolj jasna, saj vloga jame za posamezne vrste ni dobro poznana. Na vhodnem delu dokaj redno v majhnih stropnih dimnikih opazamo posamične navadne netopirje. Konec avgusta in sredi septembra 2004 smo opazili celo verjetno porodniško skupino več sto dolgonogih netopirjev, potem pa žal nikoli več. Nekajkrat smo približno 50 letajočim netopirjem “nad gvanom” pripisali, da je šlo za dolgokrile netopirje. Običajno pa v jami tudi poleti opazujemo posamične male in velike podkovnjake.

Poznavanje je boljše za zimsko obdobje (Slika 16). V vhodnih delih, še pred vrati za obiskovalce, lahko v stenskih razpokah običajno naštejemo tudi do 200 malih netopirjev, kar je posebnost v Sloveniji. Prav tam pa lahko včasih opazimo do štiri dvoobarvne netopirje, kar je prav tako neobičajno za našo deželo (Presetnik in sod. 2013). Tu lahko vidimo tudi posamezne ali v manjših gručah stiskajoče se navadne mračnike. Še vedno

v vhodnih delih, pa tudi za prvim mostom, včasih najdemo v razpokah tudi pozne netopirje (Presetnik & Podgorelec 2014). Hladne razmere v vhodnih delih ustrezajo še širokouhim netopirjem, tam pa zelo redko vidimo tudi kakšnega osamljenega dolgonosega in navadnega netopirja. Ko se jama globlje malo otopli, se, nekje od Tihega rova naprej, začnejo pojavljati mali in veliki podkovnjaki. Števila so pri večini vrst zelo majhna (Tab. 1, Slika 16) in za sedaj ne kažejo posebnih populacijskih trendov. Variacije števil med zimami so verjetno posledica različnega vremena v tednih pred pregledom.

SLIKA 16. Zimska števila izbranih vrst netopirjev v Planinski jami med zimami 1998/99 – 2017/18.

SLIKA 17. Prezimujoči netopirji Planinske jame: a) mali netopirji (*Pipistrellus pipistrellus*) (foto: Simon Zidar), dvobarvni netopir (*Vespertilio murinus*) (foto: Monika Podgorelec) in c) navadni mračniki (*Nyctalus noctula*) (foto: Simon Zidar).

Za konec pa še rezultati letošnjega “ljubilejnega” pregleda. Prva skupina z množico malo bolj mladih ljudi je pregledovala vhodne dele do vrat, druga skupina z večino otrok je raziskovala dele od vrat do 2. mosta in do razgledišča pred “Slapom” v Rakovem rokavu Unice. Tretja skupina, večinoma zrelih ljudi, pa je odbrzela od 2. mosta naprej do konca normalne steze v globinah Pivškega rokava. Skupaj smo našli 8 vrst netopirjev (Tabela 2). Posebej so izstopala do sedaj največja števila malih netopirjev in širokouhih netopirjev, vendar kot rečeno, to je bila verjetno bolj posledica ugodnih vremenskih razmer kot pa letošnjega velikega števila popisovalcev.

TABELA 2. V Planinski jami opažene vrste netopirjev in njihovo število med popisom 27. 1. 2018.

VRSTA	SKUPAJ	PRVA SKUPINA	DRUGA SKUPINA	TRETJA SKUPINA
MALI PODKOVNJAK (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	13	1	8	4
VELIKI PODKOVNJAK (<i>R. ferrumequinum</i>)	3	0	1	2
NAVADNI/OSTROUHI NETOPIR (<i>Myotis myotis/oxynathus</i>)	1	0	1	0
DOLGONOGI NETOPIR (<i>M. capaccinii</i>)	1	0	1	0
NAVADNI MRAČNIK (<i>Nyctalus noctula</i>)	9	9	0	0
MALI NETOPIR (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	210	200	10	0
POZNI NETOPIR (<i>Eptesicus serotinus</i>)	1	0	1	0
ŠIROKOUHI NETOPIR (<i>Barbastella barbastellus</i>)	13	4	9	0

Prva skupina: Klemen Koselj, Blaž Blažič, Živa Bombek, Jože Debelak (+ žena), Teo Delić, Nika Krivec, Eva Pavlovič, Slavko Polak, Aja Zamolo, Simon Zidar.

Druga skupina: Primož Presetnik, Ksenja Kohek (+ Jon, Aljaž, Milan, Viktor), Jasmina Kotnik, Alenka Petrinjak (+ Neva), Monika Podgorelec, Metka Uršič (+ Ana), Chistina Voh.

Tretja skupina: Maja Zagmajster, Renato Fajfar, Luka Gaberšček, Andrej Hudoklin, Tea Knapič, Nastja Kosor, Sava Osole, Jana Mlakar, Dušan Sova, Tomi Trilar, Katarina Prošenc Trilar, Luka Žabkar (+Nikola).

VIRI

Đulić B., 1959. O šišmišima iz nekih pećina Slovenije. Naše jame, Ljubljana 1: 10–17.

Kryštufek, B., 1984. Novi in redki netopirji (Chiroptera, Mammalia). Biološki vestnik, Ljubljana 32(1): 45–54.

Kryštufek B., P. Presetnik & A. Šalamun, 2003. Strokovne osnove za vzpostavljanje omrežja Natura 2000: Netopirji (Chiroptera). Končno poročilo. Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana. 322 str., digitalne priloge. [Naročnik: RS MOPE, ARSO, Ljubljana.]

Presetnik P., M. Podgorelec, V. Grobelnik & A. Šalamun, 2007. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev. Zaključno poročilo. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 251 str. [Naročnik: RS MOP, Ljubljana.]

- Presetnik P, K. Koselj, M. Zagmajster (ured.), 2009. Atlas netopirjev (Chiroptera) Slovenije [Atlas of bats (Chiroptera) of Slovenia]. Atlas faunae et florae Sloveniae 2. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 152 str.
- Presetnik P, M. Podgorelec & A. Petrinjak, 2013. Is the parti-coloured bat *Vespertilio murinus* Linnaeus, 1758 a common bat species in Slovenia? *Natura Sloveniae*, Ljubljana 15(2): 39–50.
- Presetnik P. & M. Podgorelec, 2014. Observations of the serotine bat *Eptesicus serotinus* (Schreber, 1774) in underground hibernacula of Slovenia. *Natura Sloveniae*, Ljubljana 16(1): 59–63.
- Presetnik in sod. (2009–2017). Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. [Naročnik: RS MOP, Ljubljana.] [http://www.natura2000.si/index.php?id=20&lib_sch=netopir&category=0&x=0&y=0, na dan 23. 6. 2018].

SLIKA 18. Skupinska fotografija udeležencev januarske ekscurzije pred Planinsko jamo (foto: Primož Presetnik).

SLIKA 19. Ekscurziji sta v Rakovem Škocjanu sledila občni zbor društva in praznovanje; a) in b) prejetje slavnostne torte za 20 let organiziranega delovanja netopircev, c) še ena skupinska (foto: Ivan Esenko).